

Preek Amos 5:14-15; 5:21-24 en 8:4-8. Elst, 16 februari 2025.

Gemeente van Christus, hier in Elst,

Vorige week zaterdag heb ik, samen met mijn man Erik, een snoeicursus gevolgd op het fruitpark in Ochten. Wij hebben namelijk in de tuin een paar appelbomen staan die al jaren niet gesnoeid zijn, ik denk wel zo'n 10 jaar... en waar alleen nog maar een paar harde kogels aan groeien, geen sappige grote rode appels om je tanden in te zetten. De pruim en de peer kon ook wel wat vakkundig snoeiwerk gebruiken, dachten we, dus vandaar dat we bij die cursus waren beland.

Helaas kwam de vijgenboom niet aan bod in de cursus. Die doet het namelijk ook niet geweldig in onze tuin. Maar gelukkig werd ik daar afgelopen donderdag, tijdens de koffie in de Ruimte, over bijgepraat door het De Ruimte tuin-en snoeiteam, wat ook een vakkundig gezelschap is natuurlijk!

Bijzonder aan een vijg is, zo leerde ik, dat de bloem de vrucht is. En dat je een vijg meteen moet eten als hij rijp is, je kunt hem niet, zoals andere vruchten, laten afrijpen op de fruitschaal. En, zo werd mij verzekerd, het is een makkelijke plant: je hoeft er niet veel aan te doen: een beetje mest misschien, maar dan ben je ook klaar.

Vandaag gaat het in de bijbeltekst die we lazen ook over iemand die vijgen kweekt: Amos, uit Tekoa.

En onder die fruitbomen liet hij zijn schapen grazen, denk ik: want dan had hij meteen een beetje mest en hij was klaar!

Klaar om tijd te besteden aan zijn andere roeping, namelijk om de mensen om hem heen eens goed de waarheid te zeggen.

Een profeet is hij, Amos, een zegger van waarheid, iemand die als het ware de vruchten van zijn tijd opensnijdt en dan precies ziet waar de rotte plekken zitten van de maatschappij waar hij in leeft.

En daar dan ook meteen, namens God, wat van zegt: hij laat die vruchten die hij fileert niet op de fruitschaal liggen in de ijdele hoop dat ze vanzelf afrijpen, dat het er beter op wordt, maar de misstanden die hij ziet en hoort die benoemt hij, stante pe: die bekritiseert hij, die bevraagt hij, die legt hij bloot. Je zou hem een klokkenluider kunnen noemen.

Ja, en wat zijn dat dan voor misstanden in de tijd van Amos, zo'n 750 jaar voor Christus?

Nou, het gaat in principe juist heel goed in de tijd van Amos. Er is grote welvaart; er zijn veel rijke mensen. Er heerst rust op het politieke toneel. De economie zit in de lift. De rode draad in de tijd van Amos is: het gaat iedereen voor de wind!

Iedereen....?

"Nou, iedereen... Neel!", zegt Amos.

Welvaart is er alleen voor de rijken.

En dat het goed gaat met de economie, dat komt alleen maar doordat de armen worden uitgebuit.

We lezen het net: (Amos 8:5)

'jullie maken de efa kleiner, jullie maken de sjekel zwaarder en jullie knoeien met de weegschaal.

Jullie kopen de zwakken voor een handvol zilver, de armen voor een paar sandalen en jullie zeggen: "Ook het kaf verkopen we als graan!"

Krimpflatie dus en gebakken lucht, daar rust de economie op!

En daar gaat Amos dus tegenin: tegen die rode draad van zijn tijd.
Hij is met recht een tegendraadse man.

En hij is niet alleen tegendraads als het gaat om
hoe het eraan toegaat in de politiek en in de economie,
maar hij is ook scherp op hoe het eraan toegaat in de godsdienst:
die is mooi en prachtig, zegt hij, en de liturgie klinkt als een klok,
maar die is ook volledig in zichzelf gekeerd.
Die mist iedere sociale beweging.

Amos is boos.

In felle, niet mis te verstane woorden stelt hij het aan de kaak:
de kloof tussen arm en rijk,
de toenemende polarisatie in de samenleving:

*'Klaagzang en klacht over U
gij die de zwakken vertrapt,
onschuldigen grijpt en mishandelt.
Zo spreekt die gij noemt 'onze God':
Ik kan uw psalmen niet duchten,
Spaar mij uw liedjes, uw fluiten:
Daarom wankelt de aarde,
Klaagzang en klacht over u!'*

Zo dicht Huub Oosterhuis de woorden die Amos namens God
uitstort over de mensen en misstanden van zijn tijd.

Drie visioenen staan er opgetekend in het boekje Amos.
En daarin legt hij niet alleen de vruchten van zijn tijd bloot,
maar schildert Amos ook de uiterste consequentie
van wat er gebeurt als er geen keer komt in die misstanden:
als mensen er maar mee doorgaan, alsof er niets aan de hand is:

'dan wankelt de aarde' en het leven gaat eraan.

Niet alleen voor de arme en de zwakke,
Maar ook voor de rijke en de sterke.

Want die twee hangen altijd met elkaar samen: ik en de ander.
Wat je de ander aandoet, doe je ook jezelf aan.
En andersom:
het komt altijd weer aan op die nauwe verbinding tussen jezelf
en de ander:
'Heb je naaste lief als jezelf' Mattheus 22.

Als er geen keer komt in de misstanden, zegt Amos
en dat geldt niet alleen voor zijn tijd, maar voor alle tijden:
als er geen keer komt in de misstanden,
dan wordt het hele leven ondermijnd.
Het wordt chaos op alle terreinen.
En vroeg of laat breekt dan de revolutie uit.
en daar is helemaal niemand bij gebaat,
ook de rijken niet, ook de machthebbers niet.

Een tegendraadse man is het, die Amos.
Hij gaat in tegen de draad van zijn tijd.
Een klokkenluider is hij en een vechter,
een voorvechter voor recht en vrede.

En ja, dat wordt hem bepaald niet in dank afgenomen...
want zo gaat dat met dat soort profetische stemmen.

Of ze nou van een profeet uit Tekoa komen, zo'n 3000 jaar geleden,
Of dat die stem verwoord wordt door een hedendaagse cabaretier,
een politicus
of een bisschop uit Amerika een paar weken geleden.

'Vermoeiend', worden die profetische stemmen genoemd, 'saai',
'vervelend', 'onwaar'....

En eerlijk is eerlijk:
het is ook niet zo prettig om daar naar te luisteren,
het schuurt..., ook bij jezelf.

Net zoals dat beeld op de dijk bij de sluizen van Kruiningen.
Het staat op de voorkant van de liturgie.

Misschien hebt u het wel eens gezien,
het is het enige beeld van Amos in Nederland volgens mij.
Het is gemaakt door pastor, dichter en kunstenaar Omer Giettet
en het beeld is een onderdeel van een protestbeweging tegen de
vervuiling van het Scheldewater en het gebied erom heen.

Van een afstandje bezien ziet het beeld eruit als een kale boom.
Eén arm ervan reikt naar de hemel.
De andere wijst naar de polders van Zuid Beveland.

Als je dichtbij het beeld staat,
kun je ook het gezicht van de profeet zien.
En dan zie je dat zijn mond openstaat en dat hij iets zegt.
En dat hij boos is: hij kijkt ook heel boos.

Op het bordje erbij staat:
*'Amos, fruitteler, schapenfokker. Hij waarschuwde tegen de
vernietiging van het leven. Nog klinken zijn woorden.
Ze staan in de bijbel.'*

Toen het beeld dat van hout was gemaakt niet bestand bleek tegen
de zilte zeelucht, vond de gemeente dat eigenlijk geen probleem.

Want de boosheid van Amos is niet zo prettig om naar te kijken,
of te luisteren. Ook voor ons niet.
Wij vinden die woorden misschien ook wel saai, vervelend, onwaar.

En ik denk dan ook dat we moeten terugkeren naar de vakkennis van die fruitteler en schapenfokker uit Tekoa om te doorgronden wat hem drijft.

En om te begrijpen waar zijn boosheid, zijn bevlogenheid, zijn passie om te preken vandaan komt.
Wat maakt dat hij zo tekeer gaat...?

Want het is niet 'hakken met de botte bijl', omdat hem zélf iets aangedaan wordt,
of omdat zijn eigen belangen in gevaar komen.

En het is ook niet de ander zwart maken zodat je zelf beter uit de verf komt....

Nee... het is een gedrevenheid die veel verder en veel dieper gaat.
Amos kijkt en spreekt vanuit het perspectief van God,
daar zit zijn drive.

Hij wordt gedragen door God: 'gedragen' betekent zijn naam dan ook.

En als hij dat doet: kijken vanuit het perspectief van God,
dan ziet hij bij het opensnijden van de vruchten van zijn tijd
naast de rotte plekken, vooral de prachtige bloem.

Hij ziet hoe mooi het leven kan zijn als recht en gerechtigheid
tot volle bloei komen en rijp kunnen worden.

En hij weet, als een goede herder, dat God wil
dat elk mens tot zijn of haar recht komt en er niet één schaapje
verstrikt raakt in de wirwar van de maatschappij.

En tussen de regels van de visioenen van Amos door hoor je,
als je goed luistert,
ook de geschiedenis van het volk Israel doorklinken.

Ooit gingen ze gebukt onder de slavernij in Egypte,
maar God had hen bevrijd.

En sindsdien weten ze wat het is om slaaf te zijn:
om als koopwaar behandeld te worden, om de onderste steen te zijn
waar de pyramide van macht op rust.

En dat maakt dat ze eens en voorgoed oog hebben
voor de machteloze, oor de vreemdeling,
voor de wees en de weduwe.

Dat is hun identiteit, dat is hun rode draad!
En die draad waren ze kwijt!
En daar zit dus ook de boosheid van Amos
En pakt hij hier de draad weer op.
De draad van recht en gerechtigheid.

Grote woorden zijn dat, beladen woorden, bijbelse woorden.

Heel eenvoudig gezegd betekenen ze niet meer dan:
heb oog voor de mensen die het niet zo breed hebben,
die moeten sappelen om rond te komen,
die moeite hebben om hun energierekening te betalen,
of de sportclub van hun kinderen, of een nieuwe winterjas.

Heel eenvoudig gezegd betekenen de woorden van de profeet
niet meer dan:
kom op voor de mensen die niet zoveel geluk in het leven hebben
als jij.
Gebruik jouw kracht om degene die niet zo sterk is als jij
bij te staan.

En het hoeft niet altijd heel groot te zijn, maar het kan ook in iets
kleins zitten.
Juist in iets kleins.

De wereldvrede kun je in je eentje niet tevoorschijn toveren.
Maar op de vierkante centimeter van je bestaan,
daar kun je het verschil maken.

Recht en gerechtigheid.
Dat is de draad die Amos oppakt, tegen de tendens van zijn tijd in.

*'Laat het recht stromen als water
en de gerechtigheid als een altijd voortvloeiende beek!'*

Amos pakt Gods draad op en geeft die draad ons in handen.
Om eraan vast te houden.
En ons erdoor te laten leiden en voort leiden
en meevoeren de toekomst in.

Amen.

Goede God,

Wij danken U dat er zo nu en dan iemand is
die ons een spiegel voorhoudt.

Het is niet altijd fijn om in die spiegel te kijken,
maar het is wel goed, want het opent de deur naar de toekomst.

Wij danken U voor zulke mensen in onze omgeving,
in onze familie, of in onze vriendenkring,
of op ons werk, op school, in de kerk.

Mensen die ons de waarheid zeggen, de kleine klokkenluiders.

Wij bidde U dat wij die tegendraadse stemmen
de ruimte geven en als het nodig is wij ons erdoor laten bijsturen.
Zo bidde wij...

Wij doen voorbeden voor alle situaties in ons land en in de wereld
die roepen om profeten, om klokkenluiders, om mensen die met de
blik van een fruitteler en een herder verder kunnen kijken dan hun
eigen positie en hun eigen belangen.

Mensen die gedreven worden door recht en gerechtigheid.

Mag uw stem uit mensenmonden klinken in de Tweede Kamer,
op straat, bij vervuilende industrieën, rond uitgeputte akkers,
in Washington en in Moskou, in Israël en in Gaza.

Dat het recht toch stroomt als levend water, als een rivier,
onstuitbaar. Zo bidde wij...

Wij doen voorbeden voor al die plekken waar er sprake is van
de kloof tussen arm en rijk, de kloof in opleidingsniveau,
kansen op werk of een huis,
de toenemende polarisatie die daar het gevolg van kan zijn.
Zo bidde wij...

En laat ons recht doen aan elkaar, laat ons oog hebben voor wie
minder geluk hebben in het leven, of wie worstelen met ziekte of
rouw, dat wij nooit uit het oog verliezen wie kwetsbaar is...

In Stilte....Onze Vader

O God,

hier zijn wij, mensen met zomaar een dak boven wat hoofden,
groot en klein, arm en rijk, ziek en gezond, politiek links en rechts,
doeners en denkers, durvers en dromers, allemaal met ons verhaal,
allemaal met de belevenissen en ervaringen van de afgelopen week
nog op ons netvlies. Want we hebben van alles meegemaakt: hoge
tonen, lage tonen, mooie dingen, akelige dingen, hoogtepunten,
dieptepunten, zin en onzin, donker en licht, dag en nacht, angst en
beven, hoop en vrees, kiezen en delen.

Maar hoe we hier ook zijn, we zijn hier stuk voor stuk en ook samen
speurend naar hoop en dageraad, daarom zijn wij hier en zingen wij....

O God,

Hier zijn wij, mensen met zomaar een dak boven wat hoofden,
makkelijke praters, stugge zwijgers, flapuiten, bedachtzame
sprekers, taalvaardig of stamelend en stotterend,
allemaal met onze eigen woorden, onze eigen tongval, onze eigen taal.
Want we hebben van alles meegemaakt in de week die achter ons ligt:
open gesprekken waarin we elkaar begrijpen, verstaan,
de vrijheid voelen om elkaar de ruimte te geven, maar ook benepen
praatjes, waarin we de ander proberen te vangen of klem te praten,
Maar hoe we hier ook zijn, we zien stuk voor stuk en ook samen uit
naar worden van ver, vallend sterren, naar dromen en signalen
van uw vrij en lichtend woord en daarom zijn wij hier en zingen wij...

O God,

Hier zijn wij, mensen met zomaar een dak boven wat hoofden,
overspoeld door ontwikkelingen in deze wereld die we maar amper bij
kunnen houden en die ons zorgen baren, onzeker maken, angstig voor
de toekomst en waardoor we de draad van wie we zijn en waar we
voor staan soms zomaar kwijtraken. Zo complex is het allemaal.
Maar daarom zijn wij hier, om te weten dat wij elkaar gegeven zijn.
Dat wij leven van breken en delen, van zijn wat niet kan, doen wat
ondenkbaar is, oud en vergeten nieuw geheim en daarom zijn wij hier
om recht voor u te staan, daarom zingen wij...

Liederen:

276

1005:1

146A:1,4,6

922

718

991:1,4,7